

Vangnetuitkering Participatiewet 2015 Haarlemmerliede en Spaarnwoude

1. **Inleiding**

De gemeente is verantwoordelijk voor het verstrekken van uitkeringen aan inwoners die door omstandigheden tijdelijk niet in staat zijn om in hun eigen levensonderhoud (door werk of anderszins) te voorzien.

Om deze taak uit te kunnen voeren ontvangt de gemeente geld van het rijk, het zogenaamde BUIG-budget. Van dit geld moeten de uitkeringen worden betaald op grond van de Participatiewet (PW), de IOAW, de IOAZ en de uitkeringen voor levensonderhoud voor startende zelfstandigen (Bbz 2004). Vanaf 2015 kunnen gemeenten deze gebundelde uitkering ook benutten voor de inzet van het nieuwe instrument loonkostensubsidie. Het betreft een ongeoormerkt budget. Een gemeente mag een overschot op het budget vrij besteden, maar moet een tekort op het budget in beginsel ook zelf opvangen.

Bij grote tekorten kunnen gemeenten een beroep doen op een aanvullend budget, de Vangnetregeling. Dit betreft een tijdelijke regeling voor 2015 en 2016.

1.1 Verdeling BUIG-budget 2015

Om het macro BUIG-budget over de individuele gemeenten te verdelen wordt per 2015 gebruik gemaakt van een nieuw model: het zogenaamde multiniveau-model. Dit model werkt met drie gemeentegrootte-klassen. Gemeenten met meer dan 40.000 inwoners ontvangen een budget dat volledig op basis van het objectief verdeelmodel wordt bepaald. Gemeenten met minder dan 15.000 inwoners (Haarlemmerliede en Spaarnwoude) ontvangen een budget dat wordt bepaald op basis van de uitgaven van twee jaar eerder (historisch verdeelmodel). Gemeenten tussen de 15.000 en 40.000 inwoners ontvangen een budget dat deels historisch en deels objectief wordt bepaald. Voor Haarlemmerliede en Spaarnwoude werd het budget vóór 2015 ook volledig historisch verdeeld.

Omdat het nieuwe model voor Haarlemmerliede en Spaarnwoude geen veranderingen in de methodiek met zich mee brengt is ook geen bezwaar gemaakt tegen de uitkomsten. Voor Bloemendaal en Heemstede, die wel geconfronteerd worden met een andere manier van verdelen, is wel bezwaar gemaakt bij het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Op deze bezwaarschriften is door het Ministerie negatief beslist.¹

Bij tekorten boven de 10% konden gemeenten tot 2015 onder het oude verdeelmodel een beroep doen op de IAU of MAU-regeling WWB (incidentele/meerjarig aanvullende uitkering WWB). Onder het nieuwe verdeelmodel is er één integrale vangnetregeling ingevoerd. Deze vangnetuitkering biedt gemeenten financiële compensatie voor grote tekorten op het budget 2015 als bedoeld in art. 69 van de PW.

¹ Er zijn meer gemeenten die geconfronteerd werden met bijstellingen van het budget. De meeste nadeelgemeenten (o.a. Amsterdam, Rotterdam, Utrecht, Den Haag, Arnhem, Ede, Zwolle, Tilburg, Heerlen, Enschede, Nijmegen, Apeldoorn) hebben eind 2014 bezwaar aangetekend bij het ministerie SZW. Medio 2015 zijn alle bezwaren ongegrond verklaard.

1.2 Vangnetregeling BUIG-budget 2015

Om aanspraak te kunnen maken op de vangnetuitkering 2015 dient de gemeente aan een beperkt aantal voorwaarden te voldoen.

Deze voorwaarden zijn:

Het verzoek moet uiterlijk 16 augustus 2016 zijn ontvangen door de Toetsingscommissie aanvullende uitkering Participatiewet. Bij dit verzoek dient het college de volgende documenten te voegen:

- Een globale analyse van de mogelijke oorzaak en de omvang van het tekort, mede in het kader van de inwerkingtreding van de PW en de eerdere financiële resultaten van de uitvoering WWB, en van verwachte ontwikkelingen van dat tekort de komende jaren;
- Een brief, of een vergelijkbaar document, waarmee het college de raad heeft geïnformeerd over haar analyse en de maatregelen die zijn/worden genomen dan wel worden overwogen om tot tekortreductie te komen;
- Een document waaruit de opvattingen van de gemeenteraad hieromtrent blijken;
- Een overzicht wat de gemeente in 2015 feitelijk heeft gedaan om het tekort het hoofd te bieden en hoe zij het effect daarvan kwalificeert.

Voor het in behandeling nemen van een verzoek met betrekking tot 2015 is voldoende dat de gemeente aantoont dat in 2015 een proces is ingezet dat gericht is op tekortreductie. De beoordeling van behaalde resultaten wordt overgelaten aan de gemeenteraad en zal voor de toekenning van de vangnetuitkering geen rol spelen.

Voor gemeenten is derhalve belangrijk te onderkennen dat zij in 2015 expliciet een proces van tekortreductie in gang gezet moeten hebben, om in 2016 succesvol een beroep te kunnen doen op een vangnet uitkering over 2015. Een eventuele onjuiste inschatting van de tekortontwikkeling en de gemeentelijke sturing daarop, hoort tot het risico van de gemeente.

Dit document dient, tezamen met het "Plan tekortreductie IASZ 2015", als informatiedocument over de globale analyse en de maatregelen die worden genomen om het tekort te reduceren en wordt door het college gebruikt om de raad te informeren.

1.3 Omvang Vangnetregeling

In voorgaande jaren gold een eigen risico van 10% van het budget. Staatssecretaris Klijnsma (SZW) heeft met de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) afgesproken dat het tijdelijk vangnet op grond van de Participatiewet met één jaar zal worden verlengd. Het tijdelijke vangnet geldt nu voor 2015 en 2016. Een (meer definitieve) vangnetregeling verwacht zij in 2017. Dat schrijft de staatssecretaris aan de Tweede Kamer in haar brief over het verdeelmodel van 19 juni 2015. Daarnaast past zij het 'eigenrisicoregime' aan. Zo verlaagt ze de drempel van 10% naar 5% en past ze een getrapte vergoedingsschaal toe. Voor (het deel van) het tekort van meer dan 5% tot en met maximaal 10% worden gemeenten voor de helft gecompenseerd. Het tekort boven 10 procent compenseert het ministerie volledig. De voorwaarden gelden in beginsel voor alle gemeenten, ongeacht de gemeentegrootteklasse waartoe zij behoren. Dat betekent dat Haarlemmerliede en Spaarnwoude, ondanks dat de methodiek van verdeling niet is gewijzigd, toch in aanmerking kan komen voor de nieuwe tijdelijke vangnetregeling.

Een tekort tot 5% blijft volledig voor rekening van de gemeente. De overeengekomen aanpassingen moeten worden geregeld in het Besluit Participatiewet. Publicatie wordt voor oktober 2015 voorzien.

Ontwikkeling BUIG-budget

Haarlemmerliede	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Lasten uitkeringen	653.693	733.877	829.905	875.000	875.000	875.000
Baten debiteuren	6.840	7.413	94.413	40.000	40.000	40.000
lasten -/- baten	646.853	726.464	735.492	835.000	835.000	835.000
Rijksbudget	632.324	795.472	744.403	745.000	745.000	745.000
Resultaat	-14.529	69.008	8.911	-90.000	-90.000	-90.000
in % rijksbudget	-2,3%	8,7%	1,2%	-12,1%	-12,1%	-12,1%

Voor de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude is de verwachting dat voor 2015 en de daaropvolgende jaren een tekort zal ontstaan van meer dan 10%. Het is daarom van groot belang tijdig te starten met het proces dat gericht is op tekortreductie. Eventuele maatregelen die genomen worden voor Haarlemmerliede en Spaarnwoude kunnen ook worden uitgevoerd voor Heemstede en Bloemendaal.

2. Analyse en maatregelen

De IASZ heeft Stichting Stimulansz gevraagd om ondersteuning te verlenen bij het maken van de noodzakelijke analyses en suggesties te doen voor maatregelen die het tekort zouden kunnen reduceren. Stimulansz heeft ruime en specifieke ervaring met verbeterplannen, met de eerder genoemde IAU en MAU-regelingen, met kwaliteitstrajecten en met bedrijfsvoering.

Stimulansz heeft het "plan tekortreductie IASZ 2015" opgeleverd. Daarbij is gebruik gemaakt van gegevens uit de benchmark van Divosa. Aan deze benchmark doen 208 gemeenten mee, deze dekken 84% van de totale populatie Participatiewet af.

Uit de benchmark blijkt hoe de IASZ zich verhoudt tot andere organisaties (vergelijkbaar qua inwoneraantal). Dat geeft een goede indicatie van de resultaten. Bij de analyse is naast vergelijkbare organisaties ook gekeken naar de buurgemeente Haarlem. Voor zowel de instroom als de uitstroom van klanten heeft Haarlem te maken met dezelfde arbeidsmarkt. Dat maakt een vergelijking met Haarlem dan ook interessant.

2.1 Plan Tekortreductie IASZ 2015

In het plan is bewust gekeken naar de IASZ en niet naar de uitkomsten van de afzonderlijke gemeenten. De reden daarvoor is dat alle drie gemeenten een tekort hebben, geen enkele gemeente uitgezonderd. Verder zijn er beleidsmatig geen verschillen en ook de uitvoering is eenduidig. Dat betekent dat eventuele verschillen tussen gemeenten berusten op toeval of op individuele omstandigheden van klanten.

Stimulansz heeft specifiek onderzoek gedaan naar zaken die een positieve invloed kunnen hebben op de uitgaven BUIG en daarnaast ook beïnvloedbaar zijn. Het gaat dan om de volgende onderwerpen:

- Prijs van de uitkering;
- Volumeontwikkeling (instroom en uitstroom);
- Ontheffingen;
- Handhaving.

Voor de volledige analyse verwijst ik naar het “plan tekortreductie IASZ 2015.”

2.2 Adviezen uit het plan

Stimulansz concludeert dat de IASZ de zaken goed voor elkaar heeft. Zo scoort de IASZ zeer goed op de gemiddelde prijs van de uitkering en het percentage mensen dat parttime werkt. Ook op de volumeontwikkeling (in- en uitstroom) scoort de IASZ goed. Dit geldt ook voor de handhaving van verplichtingen. Op veel terreinen doet de IASZ het zelfs beter dan andere vergelijkbare organisaties en dan Haarlem. Toch liggen er op onderdelen nog kansen. Stimulansz komt tot de volgende adviezen:

- Voer een nadere analyse uit op het bestand ‘klanten met inkomsten uit arbeid’ en bekijk op klantniveau in hoeverre uitbreiding van het aantal gewerkte uren aan de orde is.
- Overweeg om parttime arbeid te stimuleren door een gedeelte van de inkomsten vrij te laten c.q. niet in mindering te brengen op de aanvullende uitkering.
- Onderzoek of het hoge percentage tijdelijke ontheffingen van arbeidsverplichtingen wordt veroorzaakt door het aantal zak- en kleedgelden in de gemeenten.
- Onderzoek of de ontvangsten uit terugvordering en verhaal kunnen worden verhoogd.

3. **Conclusie**

Haarlemmerliede en Spaarnwoude valt niet onder de gemeenten die hun BUIG-budget verdeeld krijgen op basis van het aangepaste verdeelmodel maar mag wel gebruik maken van de vangnetregeling. De verwachting is dat er een tekort zal zijn voor 2015 van meer dan 10%.

Dit document dient tezamen met het “plan tekortreductie 2015” als globale analyse en wordt door het college gebruikt om de raad te informeren over de analyse en de maatregelen die worden genomen om tot een tekortreductie te komen.

De IASZ zal het bestaande beleid voortzetten en de volgende aanvullende acties uitvoeren:

1. De klanten met parttime inkomsten zullen worden benaderd om te bekijken of het bestaande aantal uren kan worden uitgebreid;
2. De premie deeltijdarbeid wordt met terugwerkende kracht ingevoerd per 1 januari 2015 met als doel parttime arbeid te stimuleren;
3. Er wordt een nadere analyse uitgevoerd op het percentage ontheffingen van de arbeidsverplichtingen waarbij met name zal worden gekeken of zonder de aanwezigheid van zak- en kleedgelden het percentage ontheffingen vergelijkbaar is met andere gemeenten uit de benchmark en of het percentage ontheffingen kan worden teruggebracht;
4. Er zal onderzocht worden of het mogelijk is om de ontvangsten uit terugvordering en verhaal te verhogen waarbij de wettelijke regels en de menselijke maat niet uit het oog mogen worden verloren.

De gemeenteraad wordt gevraagd haar zienswijze te geven over deze notitie en de daarin voorgestelde maatregelen.